den dood neder. Van het hemelsch *licht* keerde men naar 's werelds *donker* terug.

En zoo kon Paschen geen stand houden.

Opgewekt *naar de Schriften!* riep de apostel uit.

In het graf gebleven naar 's werelds axioma! werd de uitspraak onzer eeuw.

Maar onder de gekenden des Heeren is juist in het aangezicht dier loochening, de vreugdevolle belijdenis van „Jezus' Verrijzenis uit de dooden," verrijkt en verdiept.

Het koor van wie nog den Paaschpsalm aanheffen, moge in aantal geslonken zijn, in zuiverheid van toon won het. Onder die nu nog meezingen is niemand meer die niet *uit het hart* Immanuel toezingt. Het leven des Geestes ruischt in hun jubelzangen.

En waaraan anders dankt ge dit, dan daaraan dat nu ook uw zielsbestaan, uw zielservaren, heel de wereld van uw gedachten, wat Paulus zou noemen, *naar de Schriften* is. Staande *tegenover* wat de wereld als wijsheid uitgeeft, maar *aangesloten* aan en passende op hetgeen God eens door Mozes en de Profeten had geopenbaard. Uw dood bekennende, uw valsche leven in Christus afstervende, en nu, door den dood heen, grijpende naar dat eeuwige leven, dat uw Jezus, door dood en graf heen, aan het licht heeft gebracht.

Een leven, dat ja, straks, als God u oproept, eerst in zijn volheid voor u blinken zal, maar toch een leven, waarvan ge nu, hier reeds, den verfrisschenden adem u voelt tegenwaaien, dat voor u ritselt in de gemeenschap der heiligen, dat als een verheffende en bezielende kracht in uw hart werkt, dat u steeds zijn licht vooruit werpt op uw levensweg, en dat zich alleen door uw zonde voor een wijle laat terugdringen.

Paschen komt daarom niet maar *bij* ons leven, maar het *is* ons leven. „Immanuel, die verrees", is ons het lichtend middenpunt der historie, waaruit alle stralen van vreugde en hooge blijdschap ons toeschieten. En wat Immanuël voor de historie der eeuwen werd, dat is hij in dieper gevoelden zin nog voór de historie van ons eigen hart geworden: het middenpunt waarom al het leven onzer ziel zich beweegt.

„De verzenen vermorzelen."

> En ik zal vijandschap zetten tusschen u en tusschen deze vrouwe, en tusschen uwen zade en tusschen haren zade. Dat selve zal u den kop vermorzelen, en gij zult het de verzenen vermorzelen.
>
> Gen. 3 : 15.

Van het Kruis van uw Heiland (dien wonderen Boom des levens voor alle ziel die ten eeuwigen leven ingaat) is *dit* het geheimzinnig-heerlijke, dat er vrucht van gemaakt is, nog eer het op Golgotha was opgericht.

Jezus zelf sprak het voor de Joden uit: „Abraham, uw vader, heeft zeer begeerd mijnen dag te zien, en hij heeft dien gezien, en is verheugd geworden" (Joh. 8 : 56).

Voor ons die in het volle daglicht van den „Opgang uit de hoogte" (Luk. 1 : 78) wandelen, is het bijna ondoenlijk, recht in te leven in de geloofsexistentie der vaderen vanouds, voor wie het alles nog te komen stond in verre toekomst; en alleen onze eigen vurige hope op het verschijnen van het „Teeken van den Zoon des menschen" in zijn *tweede* toekomst, geeft ons een aan het hunne verwant besef.

Maar aan de zaak zelve mag geen oogenblik getwijfeld.

Ook onder de oudvaderen had God zijn uitverkorenen. Die allen waren evenals wij *in* zonde ontvangen en geboren. Ook voor hen was geen andere naam onder den hemel gegeven, om zalig te worden. En, heel de Schriften des Ouden Verbonds door, glinsteren heerlijke vonken van geloof in den Messias, in „dien Engel des aangezichts, die in al *hun* benauwdheden benauwd was geweest" (Jes. 63). En wie zal het program voor Golgotha in Jesaja 53 lezen, zonder als met handen te tasten, hoezeer en hoe sterk ze, dank zij de wereld der visioenen, reeds aan het *tasten* van de realiteit van Golgotha, eeuwenlang eer het Jezus' Kruis droeg, toe zijn geweest?

Ze hadden meer dan de enkele belofte.

Ze *wisten* niet maar van die toekomst, maar ze *zagen* in die toekomst in. Niet met eigen verbeelding of gissingsvermogen, maar omdat God zelf door zijnen Heiligen Geest hun verbeelding als instrument gebruikte.

Zelfs de prediking, die de Christus in de dagen van Noach, vlak vóór den Zondvloed deed uitgaan, verbindt de apostel Petrus onmiddellijk met Golgotha. „Christus, zoo zegt hij, heeft *eenmaal* voor de zonde geleden, opdat hij ons tot God zou brengen, die wel gedood is naar het vleesch, maar levend gemaakt naar den geest, in denwelken hij ook in de dagen van Noach aan de gevangen zielen gepredikt heeft" (1 Petr. 3 : 18—20).

De Christus komt uit het eeuwig Verbond tusschen Vader, Zoon en Heiligen Geest.

Hij die Adams gevallen geslacht den vrede zou aanbrengen, komt uit den eeuwigen *„Raad des Vredes."*

Hij *is* Messias *eer* het geslacht viel, welks Messias hij zijn zou. En altoos is van het Messiasbeeld de schaduw van het Kruis onafscheidelijk.

De Man van smarte. De *„lijdende knecht Gods."*

Terstond na den val komt dit dan ook uit.

Adam was geen kind, en werd niet opeens een onnozele door zijn val. Hij was geschapen in gerechtigheid, in heiligheid, *en in wijsheid.* Niet dat hij *alle dingen* wist, noch ook dat geen meerder en voller kennis voor hem was opgelegd. Maar zijn inzicht in het *wezen* der dingen was even helder als het licht dat het paradijs omscheen. Er was geen *verduistering.*

En wel trad die verduistering na zijn val in, maar toch niet zoo plotseling, dat hij opeens niets meer zag. De schemering *begon*, en die schemering zou tot *duisternis* verdicht worden. Maar in de eerste ontzetting over de zonde, nam die schemering nog pas haar aanvang.

Zeg dus niet, dat Adam de heerlijke paradijsbelofte niet zoo wel verstond als gij. Allicht verstond hij die klaarder en beter.

Die belofte van „het vrouwezaad," van dat „zetten van vijandschap," en van die doodelijke worsteling, waarin van de twee worstelaars de één *verpletterd*, en de ander *gewond* zou worden.

En in die laatste tegenstelling schuilt het mysterie.

Hij, wien de verzenen vermorzeld worden, *valt*, maar ook als hij gevallen nederligt, blijft het *leven* in hem, en indien hem de vermorzelde hielpees hersteld wordt, *staat hij weer op*, en triomfeert.

Daarentegen hij, wien de *kop* vermorzeld wordt, die boet het *leven* in. Die is weg voor eeuwig en altoos.

En onder het beeld dier tegenstelling nu profeteert de Geest aan Adam en Satans volkomen ondergang, en het lijden dat op Jezus komen zou, en Jezus' wederopstanding uit den dood.

Geen twijfel dan ook, of, toen Jezus aan Lukas en Cleopas, langs den weg van Emmaus, naar Jeruzalem terugkeerende, al de Schriften uitlegde, beginnende van Mozes en doorgaande tot al de profeten, is Jezus met Gen. 3 : 15 begonnen.

Het zou zijn een alleen maar aan de verzenen, d. i. aan den hiel, vermorzeld worden, en dus de mogelijkheid laten van weer te kunnen *opstaan.*

Zoo moest de Christus lijden, en alzoo in zijn heerlijkheid ingaan!

Er is geen sprake van gifspuwing, maar van den *wreeden beet* van de slang.

Dat toont het gekozen woord.

Gif bederft het bloed, maar verminkt geen lichaamsdeel. Staat hier dus dat de hiel gebroken, geknakt, verbrijzeld, vermorzeld zal worden, en zulks met geheel hetzelfde woord, dat voor het *verpletteren van den kop* der slang gebezigd wordt, dan hebt ge te denken aan een *beet* van de slang in zeer eigenlijken zin. Vergiftiging van het bloed tast heel het leven aan. Hier is niet van dat *gif* sprake, maar van een *vermorzeling*, zonder meer.

Let ook op de volgorde.

Er staat niet, dat de slang Messias in den hiel zal wonden, en dat Messias, om die wonde te wreken, de slang den kop zal verpletteren.

De orde is omgekeerd.

Niet Satan valt Jezus aan, maar Messias de slang. En daarom heet het eerst: „Het zaad der vrouw zal u den kop vermorzelen," en dan pas: „en gij zult het de verzenen vermorzelen."

Er is dus hier geen sprake van dat gestadig verloop der geschiedenis, waarin Satan de kinderen der vrouw verleidt en tot zonde brengt en geestelijk vermoordt.

Neen, er wordt duidelijk gehandeld over één enkele, één zeer bepaalde *gebeurtenis*, die hierin bestaan zal, dat het zaad der vrouw de slang aanvalt, om Satan voor eeuwig van zijn macht te berooven. En het is bij dien aanval dat de slang de verzenen van Messias vermorzelen zal, om zelf in den kop verpletterd te worden.

Wat is die hiel? Wat zijn die verzenen?

Wat anders dan het eere-attribuut van den mensch als *mensch.*

De slang zou voortaan *kruipen* op den buik; en alle dier, dat loopt of vliegt of zwemt, heeft de levenslijn in den kop dwars of benedenwaarts. De orang oetang, al *kan* hij overeind loopen, even goed als het rund. *Rechtop gaan van nature*, zoodat kruipen of overdwars loopen, *tegen* de natuur ingaat, komt alleen bij den mensch voor. Het is het koninklijke van zijn verschijning. Het symbool van zijn geschapen zijn naar Gods beeld. Zelfs als het kind kruipt, schuift het *zittend* voort. Het *rechtop gaan* beteekent de heerschappij die aan de menschelijke natuur over alle andere natuur is gegeven.

En dat de mensch dit kan, is ja eisch van heel zijn bouw, maar *mogelijk* wordt het alleen door de onbegrijpelijk kunstige schepping van *den menschelijken voet*, met zijn sleutel in den *hiel*, of in de *verzenen.*

Wij denken daar niet op.

Maar een slang die denken kon, zou den mensch niet zijn *conscientie*, en niet zijn *verstand*, noch zijn *ziel*, maar zijn *verzenen* benijden. Zij moet kruipen en schuifelen, omdat ze zulke verzenen *mist.* Maar de mensch *heeft* ze, en dat juist maakt hem *mensch.*

Om den mensch in zijn menschelijk privilege aan te grijpen, moet dus die *hiel* vernield, moeten die *verzenen* vermorzeld. Dan *valt* de mensch, en ligt hij neder, hulpeloos en zonder verder te kunnen. En dan kruipt en schuifelt de slang triomfeerend om hem heen en hem vooruit. Als de mensch voor den grond ligt met vermorzelde verzenen, dan *wint de slang het.* Dan kan *zij*, wat de mensch *niet* kan.

Zijn dus die verzenen hier zinbeeld van Jezus' *menschelijke natuur*, dan zegt het ons, dat Jezus ons alleen kon redden, door onze menschelijke natuur aan te nemen, en dat hij in die menschelijke natuur al zijn lijden doorworstelen moest.

Satan poogt het Verlossingswerk te verijdelen, door Jezus zijn menschelijke natuur *weer af te nemen.* Daarom valt al wat boos is op Jezus aan, om hem te dooden. Daarom moest het Kruis worden opgericht. Dát is Golgotha!

En wat Satan den kop verplettert is juist, dat dit *heel anders uitkomt*, dat Jezus, al sterft hij aan het Kruis, zijn menschelijke natuur *niet* verliest, maar *behoudt*, en dáárom straks verrijst, en weer opstaat uit de dooden.

Zoo schuilt in die ééne paradijsbelofte, met niets dan een schijnbaar harde beeldspraak, feitelijk (mits ge het beeld dieper indenkt) heel het mysterie én van de Vleeschwording, én van het Lijden, én van het Sterven, én van de Wederopstanding van uw Heiland. En wie zal ons dan zeggen hoevee niet reeds Adam, onder de nawerking van zijn paradijs verstand van de diepte en de volheid van dit mysterie verstaan heeft?

Onzer is dat paradijs-verstand niet meer.

Van nature zijn alle kinderen der menschen thans, op het stuk van het Verlossings-mysterie, volkomen Daltonisten geworden. De kleuren van het Lijdens-mysterie fonkelen voor hun zielsoog, maar hun zielsoog onderscheidt niet meer. Het staart zich niet blind, maar, omdat het blind is, staart het zelfs niet meer.

Open gaat het oog voor Golgotha, en voor wat Golgotha inheeft, onder ons eerst dan, als de Heilige Geest ons de schellen weer van de oogen doet vallen, en er zacht licht instraalt.

Dat is dan de *„verlichting"* van wie werd wedergeboren en tot bekeering kwam.

En er zijn tijden geweest, dat het aldus geopend zielsoog, bij dat teedere licht, zoo vol gevoel en diep op Golgotha tuurde, dat schier geen kind van God aliet, of hij moest onder den vollen indruk van dat Golgotha komen, en elke schakeering van de tinten van dat lijden, en elken zin en elke beteekenis van dat Kruis voor zijner ziele zaligheid verstaan.

Dit is nu weg.

Men doet het nu korter af. „Ik ben zondaar. Er moet verzoening zijn. Jezus heeft die verzoening voor mij verworven. Dit geloof ik. Dus ben ik zalig," heet thans het Evangelie, dat men op een stuivertje schrijven kan.

En dat *is* ook het Evangelie, en dat *blijft* het Evangelie eeuwiglijk.

Maar of dat Evangelie werkelijk *heeft*, en *smaakt*, en *geniet*, wie er zoo oppervlakkig, als gold het de zuivering van een wonde aan zijn hand, overheen glijdt, laat dat uw eigen hart uitmaken.

In ieders leven zijn oogenblikken, dat men Golgotha voor weinig meer dan *pro memorie* uittrekt. Maar ge hebt ook wel die andere oogenblikken gekend, dat ge in Golgotha ingeleefd, met heel uw verbeelding er ingegaan, en verzonken zijt.

En nu dan, oordeel zelf, in welke van die beide keeren ge, als de verloste van uw Heiland, dat Golgotha hebt verstaan.

Amsterdam, 31 Maart 1899.

De Zondagsschool.

In onze reeks *„Het rijke leven"* spraken we ook over de Zondagsschool in Amerika, en hieraan danken we de vraag van een geacht inzender, of we dan de meening zijn toegedaan, dat de Zondagsschool in het leven der kerk thuis hoort.

Zonder nu zeer diep op deze quaestie in te gaan, willen we den vriendelijken vrager toch ook niet geheel zonder bescheid laten.

In de meeste Amerikaansche kerken heeft de Zondagsschool het groote kwaad gedaan, dat ze de catechisatie heeft opgeruimd. En dit hing weêr saam met de valsch dualistische en valsch spiritualistische opvatting, die overal onder den invloed van het Methodisme veld won.

Hierdoor toch won steeds meer de meening veld, om een kind, een knaap, een meisje, een jongman, een jongedochter, te beschouwen als dood, als buiten alle leven staande, als in geen Verbond besloten, als ongeloovig, als staande met de heidenen geestelijk op één lijn.

Eerst als straks op twintigjarigen leeftijd, of iets vroeger of ook iets later, de Geest zulk een persoon bekeerde, kwam het leven, en dus vanzelf de lust om Gods Woord te lezen.

Het gaf derhalve niets, of men al catechiseerde. De catechisatie kon den Geest niet aanbrengen, en als de Geest kwam, kwam de verlichting vanzelf.

Eigenlijk het oude standpunt der Baptisten, maar dat, dank zij de ondiepheid van den *Réveil*, minder ten onzent, dan wel in Engeland en Amerika, de Methodisten de catechisatie eerst deed onderschatten en toen opruimen.

Een doode ziel begreep toch niets van de „verborgenheid des geloofs." Wat men niet begreep kon men toch niet leeren. En als straks de persoon bekeerd werd, was hij wijzer dan al zijn leermeesters. Geleerd niet van menschen, maar geleerd van God. En zoo misbruikte men 's Heeren woord bij Jeremia: „Ze zullen niet meer zeggen de een tot den ander: Ken den Heere, want ze zullen Mij allen kennen, van den oudste tot den jongste."

Maar anders stond het met heel kleine kinderen. Die begrepen wel niets van het geloof, maar die konden zeer wel Bijbelsche verhalen leeren. Dat was onderhoudend, dat was boeiend. De Zondag was zoo lang, waarom ze dan op Zondag niet met deze schoone geschiedenissen bezig gehouden? De Bijbelsche historie immers moest ieder kennen. Ook om later tot bekeering te komen, moesten de kinderen toch leeren dat Jezus in de wereld was gekomen, en wat daarachter lag, en daarop volgde.

Maar natuurlijk dat behoefde en kon een predikant niet doen. Hij kon het niet, omdat hij op Zondag bezet was. En het hoefde niet, want Bijbelsche verhalen aan de kinderen leeren, kan een ieder.

En zoo is toen de Zondagsschool al spoedig een macht in het leven geworden, en een macht, er is geen twijfel aan, die onder 's Heeren leiding, een tijdlang onbegrijpelijk veel goed heeft gedaan, ook in ons land.

Thans echter gevoelt men zelf, in Amerika evengoed als hier, dat een Zondagsschool zonder catechisatie ongerijmd is, en ook begint men er iets van te gevoelen, dat het houden van Zondagsschool door ieder die wil, zonder kennis of voorbereiding, allerlei ongezonde uitlegging der Schrift onder het jonge geslacht brengt, en allerlei sectarisme en ketterij in de hand werkt. Eerst onbedoeld, uit onkunde. Maar straks ook opzettelijk, als men, zelf in sectarische gevoelens vervallen, die met opzet drijft.

Intelligente dames, die sinds jaren op het terrein der Zondagsschool, met eere werkzaam waren, klaagden hier in Amerika zeer ernstig over. Ze begrepen zelven dat er verandering moest komen, zoo blijven kon het niet.

Dát voor wat de *kerk* aangaat. En wat betreft het *huisgezin*, zoo lijdt het wel geen tegenspraak, dat als de vader en de moeder hun plicht doen, hun kinderen op geen Zondagsschool hooren.

Intusschen mag evenmin ontkend, dat er niet vele vaders en moeders zijn, die ten deze hun plicht op zoo ernstige wijze vervullen, dat ze voor hun kinderen de Zondagsschool overbodig maken.

Men moet hier niet wijzen op wat in enkele geregelde gezinnen gebeurt, waar de vader veel thuis is en met zijn kinderen verkeert. Men moet denken aan die duizenden, die steeds buitenshuis arbeiden, vaak nooit anders thuis komen, dan om hun kinderen reeds ter ruste te vinden, en ze 's morgens te verlaten als ze nog slapen.

En waar nu de ouders hun plicht óf niet willen óf niet kunnen vervullen, of althans dien niet geregeld en op vaste tijden vervullen, daar is voor duizenden kinderen de Zondagsschool vaak de eenige gelegenheid, om iets van den Bijbel te hooren, vooral zoo die kinderen niet op een school met den Bijbel gaan.

Al erkennen we dus volmondig, dat de Zondagsschool overtollig is, als het huisgezin en de school geven wat ze geven moeten, toch worde daarom vooralsnog de Zondagsschool in het gemeen niet verworpen.

Ook hier geldt het: Verderf ze niet. Er is een zegen in.

Ineengroeiing.

V.

Zoo is dan de heilige Godgeleerdheid onder ons geeerd als *wetenschap*, en als wetenschap hangt ze organisch met *de* wetenschap saam. Een verband dat los wordt gerukt, als de beoefenaars der wetenschap, bij welk deel van hun arbeidsveld ook, de Heilige Schrift ter zijde zetten, en Gods Woord verwerpen, maar dat tot zijn recht komt en gevoeld wordt, zoodra weêr alle wetenschap de beginselen der Heilige Schrift, niet naar valsche maar naar gezuiverde opvatting, d. i. de Gereformeerde beginselen eert.

En evenzoo vonden we als resultaat, dat de aldus beoefende wetenschap opkomt niet buiten de kerk, maar uit de kerk, mits genomen niet als instituut maar als organisme, en alzoo evenals elke andere organische levensuiting van particuliere spontaneïteit uitgaat, onder de leiding van Hem, wiens de gaven, de talenten en de gelegenheden zijn.

En eindelijk dat deze spontane levensuiting geleid en bevorderd kan worden, door enkele personen, door een vereeniging, of door eene institutaire kerk.

Thans dient derhalve gevraagd: Is dit laatste verkieslijk en geraden? Heeft eene institutaire kerk hier voorkeur? Is zij hier meer dan een particuliere vereeniging tot optreden gerechtigd?

En dan lijdt het geen twijfel, of nog altoos zijn er velen onder de Gereformeerden, die hierop zeggen: *Ja.* Nu wel niet voor het geheel der wetenschap, maar wel voor de wetenschap der Theologie. En als grond voor dit hun zeggen, verwijzen ze dan liefst naar wat Paulus aan Timotheus schreef, dat de kerk is „de pilaar en vastigheid der waarheid."

Dit nu verstaan we volkomen.

Ja zoo weinig verwonderen we ons over veler neiging om wat de wetenschap der Theologie betreft, aan de institutaire kerk de voorkeur te geven, dat we veeleer niet warm genoeg danken kunnen, dat gelukkiglijk ook op dit punt zoo veler oog nog voor de diepere en juistere opvatting geopend bleef.

We zeggen dit niet, om het beroep op 1 Tim 3 : 15. Niet toch *om* dat woord van Paulus omhelsde men dit denkbeeld, maar voor een geliefkoosd denkbeeld beriep men zich op deze apostolische uitspraak.

De bedoelde uitspraak luidt: „Deze dingen schrijf ik u, hopende zeer haast tot u te komen, maar zoo ik vertoef, opdat gij moogt weten, hoe men in het huis Gods moet verkeeren, hetwelk is de gemeente des levenden Gods, een pilaar en vastigheid der waarheid." Nu is het buiten kijf, dat de apostel in het redeverband handelde van de kerk in haar *ambtelijk* optreden. De dingen, waarover hij schreef, betroffen de vereischten die te stellen zijn bij de verkiezing van ouderlingen, diakenen en diaconessen. Bij de inzetting van personen in het kerkelijk ambt moest Timotheus zoo ernstig mogelijk toezien, omdat het hier gold het „huis Gods," welk „huis Gods" is de gemeente des levenden Gods, en daarom zijn moet een pilaar en vastigheid der waarheid.

Strekt dit zeggen nu, om op de keuze van *orthodoxe* leerende en regeerende ouderlingen en diakenen aan te dringen? Stellig niet. Dat ze rechtzinnig *moeten* zijn spreekt vanzelf, maar hiervan spreekt Paulus hier met geen woord. Dit onderstelt hij. Maar hetgeen waarop hij bij de keuze van predikanten, ouderlingen en diakenen hier aandringt, is dat het godzalige, eerbare, wakkere mannen zullen zijn. In niet minder dan zeven verzen somt Paulus op wat Timotheus in een leeraar of ouderling moet zoeken, maar onder al die vereischten is er niet één dat op de belijdenis ziet, ze zien alle op *de persoonlijke levensexistentie.* Evenzoo is het bij de diakenen en diaconessen. Alleen zou men nog kunnen zeggen, dat van de diakenen staat: dat ze de verborgenheid des geloofs in een reine conscientie moeten houden. Toch toont heel het verband, dat dit niet twee eischen zijn: 1°. dat ze de *verborgenheid des geloofs* moeten houden, en 2°. dat ze dit doen moeten in *een reine conscientie.* Integendeel, dat de gekozene de verborgenheid des geloofs kende, wordt bij allen *ondersteld*, maar waarop wordt aangedrongen is dat ze dat doen zullen in een reine conscientie.

Die verborgenheid, zoo zegt het slotvers, is *zoo groot*, zoo heilig, zoo aanbiddelijk, dat wie geroepen worden om in het huis Gods op te treden, van zoo godzaligen wandel moeten zijn, dat ze den machtigen indruk van die verborgenheid niet verzwakken, maar sterken. Wie hen aanstelt, zal bedenken dat ze worden aangesteld, niet om in een maatschappelijk huis maar in het huis Gods te verkeeren; dat ze daarom in hun eigen huishouding hun proefstuk moeten hebben geleverd, want, zegt vers 5, wie zijn eigen huis niet weet te regeeren, hoe zal hij voor de *gemeente Gods* zorg dragen; de kerk nu is *gemeente des levenden Gods*, en alzoo moeten de ambten op zulk een wijze bezet worden, dat de kerk metterdaad zij een pilaar en vastigheid der waarheid, d. i. blijkens vers 16, een pilaar en vastigheid van de verborgenheid der godzaligheid.

De apostel spreekt alzoo niet uit, dat de institutaire kerk vanzelf en altoos de pilaar en vastigheid der waarheid *is*, maar dat ze geroepen is om dat te zijn, dat ze dit alleen is voor zoover ze de gemeente des levenden Gods is, en dat ze om dit te kunnen zijn, leeraren en ouderlingen, diakenen en diaconessen moet hebben, gelijk Paulus ze in vers 1—13 geteekend heeft.

De voorstelling alsof uit 1 Tim. 3 : 15 *per se* zou volgen, dat de institutaire kerk „pilaar en vastigheid der waarheid" is, wordt dan ook lijnrecht weêrsproken door de historie. Zelfs op dit oogenblik is verweg de overgroote meerderheid der geïnstitueerde kerken allesbehalve „een pilaar en vastigheid der waarheid." Denk maar aan de duizenden en tienduizenden geïnstitueerde kerken in heel het zuiden van Europa, in Rusland en zelfs in Duitschland. Ook in ons eigen land zijn duizenden geïnstitueerde kerken, en van slechts een kleine groep kan gezegd worden, dat ze in het ambt als *conditio sine qua non* „het houden van de verborgenheid des geloofs" in alle ambten onderstellen, en door het ambt de ware belijdenis sterken en bevestigen.

Nog duidelijker intusschen wordt dit, zoo ge u terugdenkt in de 15de eeuw, toen *alle* geïnstitueerde kerken waren afgeweken, en de zuivere belijdenis van de verborgenheid der godzaligheid tegen de geïnstitueerde kerken in moest gehandhaafd worden door particuliere personen.

En tot hetzelfde resultaat leidt ons eigen verleden uit 1834 en 1886. Ook toen toch zijn particuliere personen in tal van plaatsen tegen het ambt en tegen de geïnstitueerde kerken moeten optreden, om in en door het ambt de verborgenheid der godzaligheid weêr te sterken en te bevestigen, en door reconstitutie of institutie van ambtelijke kerken de geïnstitueerde kerken weêr tot een pilaar en vastigheid der waarheid *te maken.*

Wie alzoo 1 Tim. 3 : 15 in zijn verband neemt, en *niet* als geïsoleerde uitspraak, kan tot geen andere conclusie komen, dan dat Paulus hier verklaart, niet, wat de geïsoleerde kerk altoos is, maar wat ze zijn moet, en dat, opdat ze dit zij, alleen godzalige mannen in het ambt mogen worden ingezet.

De geopenbaarde waarheid, de verborgenheid der godzaligheid vindt in de gemeente Gods haar natuurlijke draagster. Daarom moet de gemstitueerde kerk wezenlijke openbaring van de gemeente des levenden Gods zijn. En dit nu kan ze alleen zijn en blijven, indien het ambt, waardoor de kerk eerst instituut wordt, bediend wordt door mannen die door hun godzaligen wandel metterdaad een aanbevelingsbrief zijn.

Er staat dan ook niet dat de kerk is *de* pilaar en *de* vastigheid des geloofs of der waarheid, maar *een* pilaar en *een* vastigheid. Immers de waarheid kan ook door velerlei andere dingen gesterkt, gesteund en gemaintineerd worden, en ze is dit gedaan in al die perioden der historie van vroeger en van later tijd, toen juist de gemstitueerde kerk het niet was, en deswege bestreden moest worden.

Was de gemstitueerde kerk in absoluten zin, *de eenige* pilaar en vastigheid der waarheid, dan zou, toen eenmaal de gemstitueerde kerk inzonk en afdaalde, de waarheid, als we zoo zeggen mogen, voor den grond hebben gelegen. Doch dit is niet zoo geschied, ook waar de gemstitueerde kerk ophield het te zijn, heeft God op heel andere wijze „een pilaar en vastigheid" aan zijn waarheid geschonken.

Dat de Roomsche kerk hier de absolute opvatting huldigt is natuurlijk. Valt alle onderscheid tusschen de kerk als zichtbare verschijning en onzichtbaar wezen weg, dan is *waarheid* datgene wat het instituut belijdt en leert, en kan er van actie *tegen* het instituut nooit sprake zijn. Maar zoo is het niet onder ons. Wij zeggen, vóór alle dingen heeft de gemstitueerde kerk de roeping, om een pilaar en een vastigheid der waarheid te zijn, en opdat ze dit zij, moet in het ambt niemand staan, dan die de verborgenheid des geloofs houdt in een reine conscientie, en door zijn godzaligen wandel die verborgenheid aankweekt en alzoo sterkt.

Dat we veler neiging, om de beoefening der Theologische wetenschap liever van de gemstitueerde kerk dan van particulieren te zien uitgaan, verklaarden zeer wel te begrijpen, is dus in het minst niet om wat in 1 Tim. 3 : 15 staat.

Neen, die neiging is veeleer daaruit geboren, dat in den aanvang van deze eeuw de openbare Universiteiten, en zoo ook de faculteit der Theologie, ten onzent van de waarheid zijn afgevallen, zoodoende ongeloovige predikanten hebben gekweekt, en door die ongeloovige of halfgeloovige predikanten, het geloofsleven in de kerken bedorven en vervalscht hadden.

Dit droeve feit kweekte op zeer natuurlijke wijze de overtuiging, dat in de Universiteit het bederf zat, en dat men niet beter kon doen, dan weêr te vluchten in de School die van de gemstitueerde kerken uitging.

Het stond er juist omgekeerd meê als in de dagen der Reformatie.

Op het laatst der Middeleeuwen was geheel de beoefening der Theologie in handen van de gemstitueerde kerk. De kerk had elk hoogleeraar in de Theologie in haar macht. En toen was het bederf der kerk juist een gevolg geweest van deze kerkelijk geijkte Theologische wetenschap.

Vandaar dat destijds van Gereformeerden kant het geroep uitging: Geen kerkelijke School, maar de Universiteit!

In onze eeuw daarentegen had men aanvankelijk niet anders dan de Universiteit, en nu van die Universiteit het bederf in de kerk sloop, keerde het geroep om en werd: Niet de Universiteit, maar een School van de gemstitueerde kerk!

Dat was zoó begrijpelijk en natuurlijk, dat niet alleen hier te lande, maar evenzoo in Zwitserland, Engeland en Amerika lange jaren geen ander denkbeeld opkwam. En keer kwam hierin eerst, toen de Wet op het